

SUVREMENI MIGRACIJSKI PROCESI IZMEĐU KOPRIVNICE I SAVEZNE REPUBLIKE NJEMAČKE

CONTEMPORARY MIGRATION PROCESSES BETWEEN KOPRIVNICA AND FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY

Monika BALIJA

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Borongajska cesta 83d
10000 Zagreb
mbalija@hrstud.hr

Received / Primljeno: 11. 12. 2022.

Accepted / Prihvaćeno: 12. 5. 2023.

Original scientific paper / Izvorni znanstveni rad

UDK / UDC: 314.15(497.525.1:430)“2013/2021”

314.114(497.525.1Koprivnica)“2013/2021”

SAŽETAK

U radu su predstavljeni rezultati istraživanja suvremenih migracijskih procesa između Koprivnice i Njemačke. Cilj istraživanja je utvrditi obujam i motive iseljavanja iz Koprivnice u Njemačku nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Pri analizi obujma iseljavanja iz Koprivnice u Njemačku korišteni su podaci Državnoga zavoda za statistiku, dok su motivi iseljavanja utvrđeni primjenom kvalitativnoga pristupa, odnosno polustrukturiranim intervjuima s dvadeset i dvoje Koprivničanaca iseljenih u Njemačku nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Rezultati istraživanja pokazali su da se od ulaska Hrvatske u Europsku uniju, točnije od 2013. do 2021. godine iz Koprivnice u Njemačku iselilo 1026 osoba. Većina ispitanika kao primarne motive iseljavanja iz Koprivnice navodila je čimbenike ekonomske naravi, odnosno nemogućnost rješavanja stambenoga pitanja, otplate dugoročnih kredita i podmirenja troškova školovanja djece, ali i nezadovoljstvo radnim statusom, uvjetima rada i plaćom te nezadovoljavajuće radno okruženje u rodnom kraju. Među privlačnim faktorima useljavanja u Njemačku ispitanici su najčešće isticali bolje ekonomske mogućnosti, odnosno veće plaće, bolje prilike za zaposlenje te veće mogućnosti napredovanja i profesionalnoga razvoja u Njemačkoj, a snažan utjecaj na iseljavanje ispitanika u Njemačku imale su i društvene migrantske mreže. Osim toga, rezultati istraživanja pokazali su da je potreban aktivniji pristup lokalnih vlasti u okviru potpora mladima i obiteljima u Koprivnici, posebice kada je riječ o stambenoj politici, odnosno rješavanju stambenoga pitanja koje su ispitanici nerijetko navodili kao potisni faktor iseljavanja iz Koprivnice.

Ključne riječi: iseljavanje, motivi, demografski razvoj, Koprivnica, Republika Hrvatska, Savezna Republika Njemačka

Keywords: emigration, motives, demographic development, Koprivnica, Republic of Croatia, Federal Republic of Germany

UVOD

Suvremeni demografski razvoj Koprivnice rezultat je sveopćih, ponajviše povijesnih i društveno-gospodarskih promjena na promatranom području, a posljednja je dva desetljeća, kao uostalom i niz drugih podravskih naselja, obuhvaćen procesom depopulacije uz zabrinjavajući trend ubrzanja (Feletar, D. i Feletar, P., 2016.; 2018.). Podaci Državnoga zavoda za statistiku Republike Hrvatske o broju stanovnika gradova i općina od 1857. do 2021. pokazuju da se od prvog modernog popisa stanovništva 1857. godine do posljednjeg popisa stanovništva 2021. godine broj stanovnika Koprivnice povećao za 24.028, odnosno s 4554 stanovnika 1857. godine na 28.580 stanovnika prema popisu stanovništva

2021. godine. Ipak, broj stanovnika Koprivnice u posljednjih 160 godina nije se kontinuirano povećavao. U 20. stoljeću iznimka je bilo međupopisno razdoblje nakon Prvoga svjetskoga rata kada je Koprivnica bilježila minimalno smanjenje od 16 stanovnika, dok su najveće stope porasta broja stanovnika Koprivnice zabilježene u razdoblju najснаžnije industrijalizacije, odnosno od 1953. do 1981. godine (Feletar, 2012.). U 21. stoljeću sva međupopisna razdoblja (2001. – 2011. i 2011. – 2021.) obilježena su smanjenjem broja stanovnika Koprivnice, slijedeći tako trend smanjenja broja stanovnika na razini Republike Hrvatske. Ukupno, od 2001. do 2021. godine broj stanovnika Koprivnice smanjio se za 2414, a dosad najveće smanjenje, od prvog modernog popisa 1857. do popisa 2021. godine, od 2274 osoba zabilježeno je upravo u posljednjem međupopisnom razdoblju (2011. – 2021.). U Koprivnici je stoga nakon 30.854 stanovnika popisanih 2011., posljednjim popisom 2021. evidentirano tek 28.580 stanovnika (DZS, 2002., 2012., 2022. b).

Smanjenje broja stanovnika Koprivnice zabilježeno u posljednjem međupopisnom razdoblju (2011. – 2021.) rezultat je negativnih pokazatelja obje sastavnice kretanja stanovništva – prirodnog i prostornog. S obzirom na to da prema podacima Državnoga zavoda za statistiku u deset godina posljednjega međupopisnoga razdoblja u Koprivnici zabilježeno prirodno smanjenje od 458 osoba (DZS, 2022. a), možemo zaključiti da je smanjenje broja stanovnika u posljednjem međupopisnom razdoblju prvenstveno rezultat negativnoga migracijskoga salda Koprivnice, a zatim i negativnih pokazatelja prirodnoga kretanja stanovništva. Potonji podaci u skladu su s negativnim pokazateljima demografskoga kretanja Republike Hrvatske, čije je smanjenje od gotovo 400.000 stanovnika u posljednjem međupopisnom razdoblju pod dominantnim utjecajem negativnoga migracijskoga salda s inozemstvom (DZS, 2022. b). Posebno se pritom u posljednjem međupopisnom razdoblju, točnije od ulaska Hrvatske u Europsku uniju, obujmom i intenzitetom ističu migracijska kretanja stanovnika Hrvatske u već tradicionalno najpoželjniju destinaciju među Hrvatima – Njemačku (Akrap i dr., 2017.). Potonje potvrđuju podaci Državnoga zavoda za statistiku (2022. c) o 137.699 osoba iseljenih iz Hrvatske u Njemačku od 2013. do 2021. godine.

S obzirom na spomenute negativnosti suvremenoga demografskoga razvoja Koprivnice, intenzitet iseljavanja s prostora gotovo cijele Hrvatske u posljednjem međupopisnom razdoblju, posebice u smjeru Njemačke, i važnost ljudskoga kapitala za ukupan razvoj određenoga prostora, predmet istraživanja su suvremeni migracijski procesi između Koprivnice i Njemačke. Cilj je istraživanja utvrditi obujam i motive iseljavanja iz Koprivnice u Njemačku nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju. Pri analizi obujma iseljavanja iz Koprivnice, Koprivničko-križevačke županije i Republike Hrvatske u Njemačku korišteni su statistički podaci Državnoga zavoda za statistiku Republike Hrvatske i Saveznoga statističkoga ureda Njemačke, dok su motivi iseljavanja utvrđeni primjenom kvalitativnoga pristupa, odnosno polustrukturiranim intervjuima s dvadeset i dvoje Koprivničanaca iseljenih u Njemačku nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju.

TEORIJSKA POLAZIŠTA ISTRAŽIVANJA

Većina prvih teorijskih objašnjenja međunarodnih migracija odnosila se primarno na ekonomske čimbenike migracija. Primjer je takve teorije - neoklasična teorija, prema Masseyu i dr. (1993.: 433 - 436) vjerojatno najstarija teorija međunarodnih migracija, razvijena radi objašnjenja radne migracije u procesu industrijalizacije, koja migraciju na makrorazini objašnjava razlikama u ponudi i potražnji rada i razlikama u plaćama. Druge makroteorije, poput Wallersteinove teorije svjetskog sustava, izvore međunarodnih migracija povezuju sa strukturama svjetskog tržišta. Prema spomenutoj teoriji, prodor kapitalističkih ekonomskih odnosa u nekapitalistička društva pokretljivo stanovništvo potiče na vanjske migracije, a emigracija postaje logičan nusproizvod koji se nužno događa u procesu kapitalističkoga razvoja (Mesić, 2002.). Pioreva teorija segmentiranog tržišta imigraciju povezuje s potrebama za određenom vrstom radne snage razvijenih industrijskih ekonomija. U potonjoj se u objašnjenju vanjskih migracija zanemaruju proces odlučivanja na mikrorazini i potisni čimbenici, a razlike u plaćama ne smatraju se dovoljnim ni nužnim uvjetom migriranja (Massey i dr., 1993.).

Za razliku od makroteorija, mikroteorije, koje čine polazište ovoga istraživanja, objašnjavaju kako se pojedini racionalni akteri na migracije odlučuju radi isplativosti, odnosno očekivane dobiti te nagla-

šavaju važnost osobnih čimbenika pri donošenju odluke o migriranju (Massey i dr, 1993.). Odluka o migraciji pritom ne ovisi nužno o mogućim objektivnim razlozima, poput niskoga životnoga standarda i sl., nego je jednako važna i osobna percepcija te zadovoljstvo migranta. Potonje teorije uključuju i teoriju potiskivanja - privlačenja E. Leeja koji je osnovni model privlačenja i potiskivanja nadogrudio interventnim preprekama (država, tradicija i sl.) pa migracije objašnjava unutar okvira čimbenika povezanih s područjem podrijetla, područjem primitka, intervenirajućih poteškoća i osobnih faktora migranata (Lee, 1966.). Svojevrsni kompromis između objašnjenja koja migracije definiraju kao odgovor na tržišne zakone ponude i potražnje te objašnjenja kojima se ističe važnost osobnih čimbenika pri migriranju čine teorija društvenih mreža i teorija migracijskih ustava.

Teorija društvenih mreža objašnjava individualne razlike u obrascima migracija (Mesić, 2002.) te naglašava važnost interpersonalnih veza koje povezuju migrante, bivše migrante i nemigrante u područjima podrijetla i primitka, putem obiteljskih, prijateljskih i veza zajedničkoga lokalnoga podrijetla. Mrežne veze predstavljaju oblik društvenoga kapitala koji migrantima služi kao oslonac pri potrazi za zaposlenjem u inozemstvu (Massey i dr, 1993.). Teorija migracijskih sustava pruža holistički pogled na odluku pojedinca o migriranju te objašnjava migracije kao rezultat prethodnoga postojanja veza između zemalja podrijetla i primitka migranata, temeljenih na kolonizaciji, političkom utjecaju, trgovini, ulaganjima ili kulturnim vezama. Potonja teorija migracijsko iskustvo objašnjava kao rezultat makrostrukture, poput političke ekonomije svjetskoga tržišta, međudržavnih odnosa i zakona, ali i mikrostrukture, poput osobnih uvjerenja i mreža (Castles i Miller, 1998.). Ona zapravo povezuje postavke o postupnom nastanku stabilnih migracijskih sustava, zahvaljujući spoznajama teorije svjetskog sustava, teorije institucija, teorije kumulativne kauzalnosti i teorije društvenih mreža (Mesić, 2002.).

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Podatke o vanjskoj migraciji Republike Hrvatske prate brojne metodološke manjkavosti koje nam ne omogućuju spoznaju o točnom broju iseljenih iz Hrvatske, a time ni definiranje reprezentativnoga uzorka istraživanja, stoga se istraživanje motiva iseljavanja iz Koprivnice oslanja na kvalitativnu metodologiju i polustrukturirani intervju kao glavne metode istraživanja. Predložak za intervju sastojao se od nekoliko unaprijed zadanih većih tematskih cjelina (motivi iseljavanja iz Hrvatske, privlačni faktori useljavanja u Njemačku, utjecaj obiteljskih, prijateljskih i drugih društvenih mreža na iseljavanje u Njemačku, priprema za odlazak i način prikupljanja informacija o životu i radu u Njemačkoj, iskustvo života i rada u Njemačkoj, namjere povratka u Hrvatsku)¹ koja su djelomično usmjeravala razgovor s ispitanicima, ali bez unaprijed strogo definiranih pitanja i njihova redosljeda. Takvim je pristupom cilj bio prikupiti što više podataka o individualnim iskustvima iseljavanja ispitanika.

Nekoliko ispitanika odabrano je putem poznanstva, a većina ispitanika odabrana je korištenjem neprobabilističke metode »snježne grude«, odnosno upućivanjem istraživača na druge ispitanike s obilježjima relevantnima za istraživanje. Kriteriji odabira ispitanika odnosili su se na hrvatske državljane, s prebivalištem u Koprivnici prije iseljenja, koji su se iselili u Njemačku nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju, a u trenutku ispitivanja u Njemačkoj su bili minimalno godinu dana. Budući da Hrvatsku nakon pridruživanja Europskoj uniju u najvećoj mjeri napušta stanovništvo u najproduktivnijoj radnoj i reproduktivnoj dobi, cilj je bio pronaći ispitanike u dobi od 20 do 44 godine.

Istraživanje je provedeno od srpnja do prosinca 2022. godine. Intervjui su provedeni tijekom boravka iseljenika u mjestu podrijetla (u domovima ispitanika ili javnim prostorima), najčešće za godišnjih odmora (tijekom ljetnih mjeseci te božićnih i novogodišnjih blagdana), a ukupno su provedena dvadeset i dva intervjua s ispitanicima u dobi od 21 do 42 godine. Svi ispitanici odselili su u Njemačku nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju, točnije u Njemačkoj su u trenutku ispitivanja živjeli između dvije i sedam godina. Petnaest ispitanika imalo je završenu srednju školu, četvero ih je imalo završen preddiplomski, a troje ispitanika diplomski studij.

¹ S obzirom na količinu podataka prikupljenih u intervjuima i ograničen opseg rada, prikazan je dio rezultata istraživanja vezan uglavnom uz motive iseljavanja iz Hrvatske, privlačne faktore useljavanja u Njemačku te utjecaj obiteljskih, prijateljskih i drugih društvenih mreža na iseljavanje u Njemačku.

Svi su ispitanici u trenutku ispitivanja bili punoljetni, ispitivanju su pristupili dobrovoljno, a ispitivač im je prije samoga intervjua garantirao anonimnost i korištenje rezultata istraživanja isključivo u znanstveno-istraživačke svrhe. Razgovori su snimani tonski i pohranjeni na računalo ispitivača bez navođenja stvarnih imena i prezimena ispitanika. Umjesto imena i prezimena ispitanika, u radu su korišteni izrazi *Ispitanik 1*, *Ispitanik 2*, *Ispitanik 3* itd., a radi dodatne zaštite identiteta iz citata su izdvojeni toponimi, spomenuta imena i prezimena članova obitelji, prijatelja i poznanika, nazivi korporacija u kojima su ispitanici bili zaposleni prije odlaska i sl. S obzirom na broj intervjuiranih ispitanika, u radu je naveden samo dio njihovih iskaza, a među istim ili sličnim iskazima (npr. iskazi koji se odnose na isti ili sličan motiv iseljavanja iz Koprivnice) izdvojen je uglavnom iskaz samo jednoga ispitanika.

PREGLED ISELJAVANJA IZ REPUBLIKE HRVATSKE U SAVEZNU REPUBLIKU NJEMAČKU

Iako znatno manjega intenziteta nego u posljednjih desetak godina, korijeni iseljavanja s prostora današnje Hrvatske u Njemačku sežu još u 19. stoljeće.² Sve do polovice 20. stoljeća glavni migracijski pravci s područja današnje Hrvatske bili su usmjereni prema prekomorskim zemljama, ali njihov se intenzitet nakon Prvoga svjetskoga rata znatno smanjio. Agrarna prenapučenost, slaba industrijalizacija i teške ekonomske prilike stvorile su veliki iseljenički potencijal (Mirošević, 1988.), a dotadašnji glavni prekomorski kanali postali su sve uži. Zbog bojazni od novoga vala južno i istočnoeuropske imigracije, SAD je 1921. godine donio izrazito restriktivne mjere imigracijske politike pa su glavni iseljenički tokovi iz hrvatskih krajeva bili preusmjereni prema zemljama Južne Amerike, Kanadi i Australiji (Nejašmić, 2014.). U vrijeme najintenzivnijega vala iseljavanja u prekomorske zemlje, europske zemlje stanovništvu Hrvatske nisu bile izrazito privlačne. Europski pravci ekonomske emigracije intenzivirali su se od 1923. do 1929., izrazito su oslabjeli tijekom svjetske ekonomske krize i ponovno su se intenzivirali nekoliko godina prije Drugoga svjetskoga rata. U tom je razdoblju stanovništvo odlazilo na rad u Francusku, Belgiju i Njemačku, o čemu svjedoče podaci o 46.686 iseljenih s teritorija Banovine Hrvatske u europske zemlje od 1927. do 1939. godine, odnosno 7475 iseljenih 1940. godine u Njemačku. Ipak, podaci o 88% povratnika upućuju na činjenicu da je potonja emigracijska struja u velikoj mjeri bila privremena (Čizmić, 1976. prema Nejašmić, 2014.).

Do intenzivnoga iseljavanja i obnavljanja ekonomske emigracije iz Hrvatske u Njemačku došlo je šezdesetih godina prošloga stoljeća kada je dotadašnja prevladavajuća prekomorska iseljenička struja zamijenjena zapadnoeuropskom. Jugoslavija je pritom tada bila jedina socijalistička zemlja koja je poticala i legalizirala odlazak svojega stanovništva (Nejašmić, 1995.). Središte moći novonastale države izvan hrvatskoga prostora, nemogućnost apsorpcije ukupne radne snage pridošle sa sela, nezaposlenost i društvena kriza bili su samo neki od čimbenika iseljavanja u spomenutom razdoblju. »Otvaranjem granica« i dozvolom zapošljavanja u inozemstvu potaknut je masovni odlazak jugoslavenskoga stanovništva na zapadnoeuropsko tržište rada, kojemu su dodatno pridonijeli čimbenici poput potražnje za svim profilima radnika, većih nadnica, povoljnijih uvjeta rada u struci i sl. u zapadnim europskim zemljama (Županov, 1997. prema Nejašmić, 2014.). Najprivlačnija odredišna zemlja u tom je razdoblju postala SR Njemačka, u koju je pridošlo čak 70% svih radnika u inozemstvu iz Hrvatske 1971. godine (224.722). Spomenuta migracija radnika iz Hrvatske u Njemačku u početku se smatrala privremenom (po modelu *Gastarbeiters*), ali s vremenom se veliki broj privremenih radnika trajno nastanio u inozemstvu i postao dio trajnoga iseljništva (Nejašmić, 1995.).

Idući val iseljavanja iz Hrvatske nastupio je devedesetih godina prošloga stoljeća, kada je zbog ratnih, poratnih i tranzicijskih teškoća te njihova utjecaja na društvena zbivanja i procese (Nejašmić, 2014.) dio stanovnika napustio Republiku Hrvatsku i uputio se u Saveznu Republiku Njemačku. Godine 1991. ukupno je popisano 285.216 vanjskih migranata, a od spomenutog broja samo je u Njemačkoj 1991. godine službeno evidentirano 50,9% svih »inozemaca«, odnosno 149.155 stanovnika. Pojedine

² Izvor: Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatsko-iseljenistvo-u-njemackoj/766>

procjene pokazuju da je njihov broj bio za 15 do 20 tisuća veći ponajprije zbog osoba koje su službeno pribrojene stalnom stanovništvu Hrvatske, iako više nisu imale stalno mjesto boravka u Hrvatskoj. Od 1994. godine broj hrvatskih građana u Njemačkoj možemo pratiti i u njemačkim statističkim godišnjacima prema kojima se krajem 1994. u Njemačkoj nalazilo 176.300 stanovnika rođenih u Hrvatskoj. Krajem 1995. godine njihov je broj porastao na 185.100, a krajem 1996. na 201.900 stanovnika (Pokos, 1999.). Krajem 2000. godine u Njemačkoj je živjelo 216.800 hrvatskih građana (Statistisches Bundesamt, 2001.).

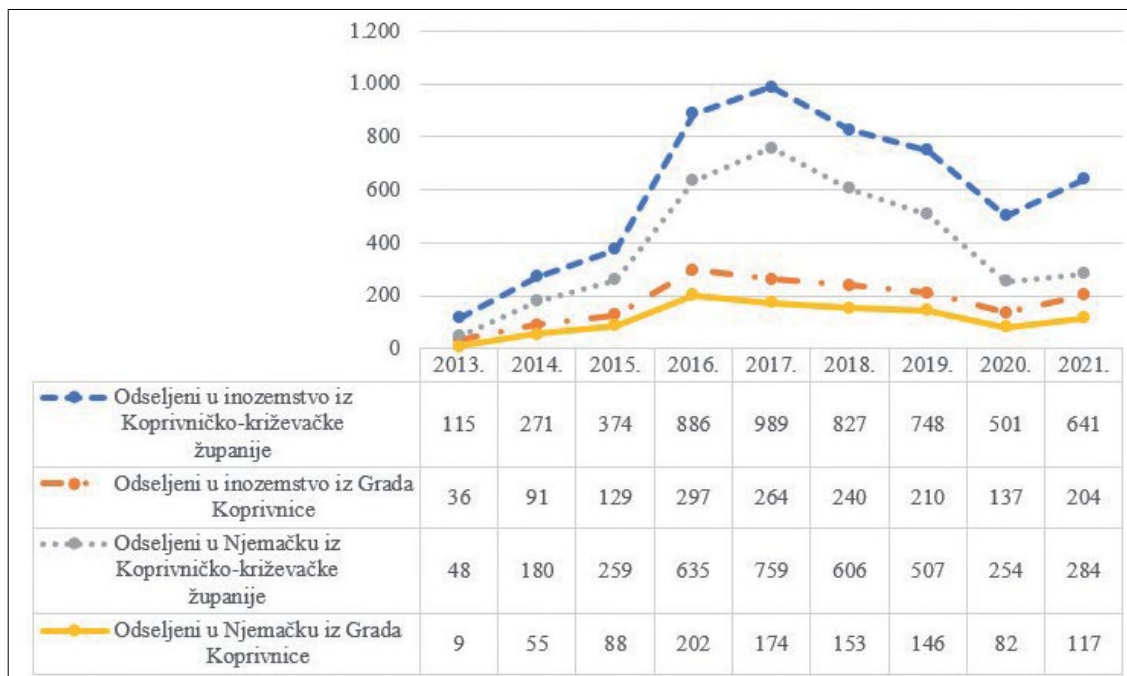
Promotrimo li razdoblje od 2001. do 2021. godine, prema podacima Državnoga zavoda za statistiku iz Hrvatske u Njemačku iseljeno je 149.388, a istodobno je doseljeno 38.549 osoba. Od početka 21. stoljeća do 2009. godine Hrvatska je bilježila pozitivan migracijski saldo s Njemačkom, s izuzetkom 2007. godine kada je negativan migracijski saldo iznosio 15 osoba, dok je od 2010. godine do danas, zaključno s 2021. godinom, vanjski migracijski saldo Hrvatske s Njemačkom negativan. Iseljavanju krajem prvoga desetljeća 21. stoljeća nesumnjivo je pridonijela svjetska ekonomska kriza, dok su ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine i otvaranje tržišta rada zemalja članica Europske unije, ujedno i Njemačke, za hrvatske državljane iseljavanje dodatno intenzivirali. Potvrđuju to i podaci Državnoga zavoda za statistiku (2022. c) prema kojima se od 2013. do 2021. godine iz Hrvatske u Njemačku iselilo 137.699 osoba, dok je iz Njemačke u Hrvatsku doseljeno njih 25.769. Negativni migracijski saldo Hrvatske s Njemačkom u spomenutom je razdoblju iznosio 111.930, dok je na godišnjoj razini najveći negativan migracijski saldo zabilježen upravo u godini vrhunca recentnoga iseljeničkoga vala – 2017., kada se iz Hrvatske u Njemačku iselilo čak 29.053 ljudi, dok je iz Njemačke u Hrvatsku doselilo njih samo 2973. Podatke Državnoga zavoda za statistiku o vanjskoj migraciji Republike Hrvatske pritom obilježavaju brojne metodološke manjkavosti³, posebice vezane uz neodjavljivanje prebivališta stanovnika prilikom iseljavanja. Stoga možemo zaključiti da je stvaran broj iseljenih iz Hrvatske u Njemačku od 2013. do 2021. veći od evidentiranog u nacionalnoj statistici. Sukladno intenzivnom iseljavanju iz Hrvatske u Njemačku posljednjih desetak godina znatno se povećao broj Hrvata u Njemačkoj. Godine 2010. u Njemačkoj je živjelo 220.199 Hrvata, dok je prema posljednjim podacima Saveznoga statističkoga ureda Njemačke (Statistisches Bundesamt, 2022.) za 31. prosinac 2021. godine u Njemačkoj živjelo 434.610 Hrvata. Hrvati iz Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine pridošli u Njemačku od 2013. do 2017. svoje su zemlje porijekla, prema rezultatima istraživanja T. Jurića (2017.), najčešće napuštali zbog pravne nesigurnosti, ekonomske stagnacije i nemogućnosti profesionalnoga razvoja, odnosno zbog društva u matičnim zemljama koje im nije osiguravalo dostojan život i perspektivu.

SUVREMENI MIGRACIJSKI PROCESI IZMEĐU KOPRIVNICE I SAVEZNE REPUBLIKE NJEMAČKE – KVANTITATIVNI PODACI

Iseljavanje iz Koprivnice, kao uostalom i ostatka Hrvatske, posebno se intenziviralo ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, odnosno otvaranjem tržišta rada zemalja članica Unije za hrvatske državljane. Ulaskom u Europsku uniju za Hrvatsku je bilo predviđeno prijelazno razdoblje od sedam godina tijekom kojega su države članice Unije hrvatskim radnicima mogle ograničiti pristup njihovom tržištu rada po režimu »2+3+2 godine«. Savezna Republika Njemačka u potpunosti je otvorila svoje tržište rada hrvatskim državljanima dvije godine nakon pristupanja Hrvatske Europskoj uniji, 1. srpnja 2015. godine, kada se iseljavanje hrvatskih državljana u Njemačku dodatno intenziviralo.

Spomenuto potvrđuju podaci Državnoga zavoda za statistiku o broju iseljenih iz Koprivnice i Koprivničko-križevačke županije u inozemstvo i Saveznu Republiku Njemačku od 2013. do 2021. godine prikazani na slici 1, prema kojima je najveći broj iseljenih iz Koprivnice u Njemačku zabilježen u godini nakon potpunog otvaranja njemačkoga tržišta rada hrvatskim državljanima, odnosno 2016. godine (202 osobe) te 2017. godine (174 osobe), odnosno u godini vrhunca recentnoga iseljeničkoga

³ Više o metodološkim preprekama istraživanju vanjske migracije Republike Hrvatske u: Akrap, 2014.; Župarić Ilić, 2016.; Balija, 2020.

Slika 1. Broj odseljenih u inozemstvo i Saveznu Republiku Njemačku iz Koprivničko-križevačke županije i Grada Koprivnice od 2013. do 2021. godine (Izvor: DZS, 2023.)

vala iz Hrvatske. Ukupno se od 2013. do 2021. godine iz Koprivnice u inozemstvo iselilo 1608 osoba, pritom njih 1026, odnosno 63,8%, u Njemačku. Usporedna analiza podataka o ukupnom broju iseljenih iz Koprivnice u inozemstvo i broju iseljenih iz Koprivnice u Njemačku od 2013. do 2021. godine potvrđuje da je Njemačka najpopularnije odredište stanovnika Koprivnice iseljenih nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju (DZS, 2022., 2023.). Iseljeni iz Koprivnice u Njemačku od 2013. do 2021. pritom čine gotovo trećinu ukupnoga broja iseljenih iz Koprivničko-križevačke županije u Njemačku u recentnom iseljeničkom valu.

Intenzitet iseljavanja iz Koprivnice u Njemačku slijedio je intenzitet iseljavanja u inozemstvo na razini cijele Hrvatske, odnosno nakon izrazito visokoga broja iseljenih 2017. godine, broj iseljenih smanjivao se na godišnjoj razini. Najveće smanjenje vidljivo je 2020. godine potaknuto prije svega pandemijskim prilikama koje su usporile (međunarodna) migracijska kretanja u gotovo svim dijelovima svijeta. Ipak, 2021. godine Koprivnica, Koprivničko-križevačka županija, ali i Republika Hrvatska zabilježile su porast broja iseljenih u inozemstvo, odnosno Njemačku (DZS, 2022. c, 2023.). Potonja spomenuta migracijska kretanja u skladu su s predviđanjima, a sada već i potvrdom da je pandemija ostavila velike posljedice na hrvatsko gospodarstvo koje se u odnosu na razvijenija gospodarstva zapadnoeuropskih zemalja, ujedno i privlačnih odredišnih zemalja hrvatskih iseljenika, oporavlja znatno sporije. Dugogodišnje nepovoljne gospodarske i ukupne prilike u Hrvatskoj koje su nakon pandemije još izraženije, uz izostanak većih državnih intervencija, nesumnjivo se odražavaju na iseljavanje mladih, obrazovanih i cijelih obitelji u inozemstvo (Balija, 2022.), stoga se iseljavanje istoga, ali i snažnijega intenziteta može očekivati i u godinama koje slijede.

POTISNI FAKTORI ISELJAVANJA IZ KOPRIVNICE

Analiza rezultata istraživanja motiva iseljavanja pokazala je da je u slučaju većine ispitanika iseljavanje iz Koprivnice rezultat nekoliko više ili manje povezanih faktora. Potisne faktore iseljavanja iz Koprivnice pritom bismo mogli svrstati u nekoliko kategorija. Prva kategorija potisnih faktora odnosi se na ekonomske čimbenike vezane uz neizvjesnu budućnost samih migranata ili njihove obitelji. Ispi-

tanici koji su potonje čimbenike isticali kao potisne faktore iseljavanja iz Koprivnice najčešće su navodili odgovore poput:

»Pa možda i glavni pokretač za otići je bilo to da smo živjeli s dvoje male djece kod mame i tate, tu je bila i moja mlađa sestra i bilo nam je već svima knap pa smo gledali za kupiti kuću neku ili stan. A cijene su bile takve da smo znali da se moramo vezati za kredit na duži period jer s plaćama koje smo žena i ja imali nismo mogli pored dvoje djece baš uštediti. (...) onda je bilo jednostavnije otići van i tu doći brže do neke veće love«. (Ispitanik 20, 36 godina, završena srednja škola)

»Najviše zbog novci. Kupili smo par godina prije nego smo otišli stan u Koprivnici na kredit od dvadeset godina koji smo otplaćivali, i ok, mogli bi mi to otplatiti doma, ali smo sve češće razmišljali kaj jednog dana dok nam djeca krenu na fakultet. Imamo tri klinca i ako svi odluče ići na fakultet nekud, recimo u Zagreb, malo bi bili u stiski kak to sve financirati plus kredit. Onda smo počeli sve intenzivnije razmišljati o tome da odemo i evo nas sad tu. (Ispitanik 5, 37 godina, završena srednja škola)

Druga kategorija potisnih faktora iseljavanja iz Koprivnice odnosi se na nezadovoljstvo radnim statusom, uvjetima rada i plaćom te nezadovoljavajuće radno okruženje u rodnom kraju, odnosno domovini. Ispitanici koji su potonje faktore isticali kao presudne za odlazak iz Koprivnice najčešće su navodili odgovore poput:

»Ja sam prelomila u trenutku kad sam shvatila da na radnom mjestu na kojem sam tad bila nema šanse da napredujem, a završila sam fakultet i radila za jedva 4.500 kuna plaće. I znala sam da je to to. Nema naprijed. Pa kad bi još čula da moje poznanice zarađuju daleko više od mene samo sa srednjom školom to me jako demotiviralo za sve.« (Ispitanica 15, 31 godina, završen preddiplomski studij)

»Radil sam ko sezonac. U dobroj gradskoj firmi, ali ko sezonac. I to je tak, malo dolazi plaća, par mjeseci. Pa par mjeseci ne dolazi jer te ne trebaju. Radil sam oko osam, devet mjeseci godišnje. A i ta plaća koju smo imali nije sad ni bila neka. Na druga radna mjesta sam probal, al nije bilo uspješno pa sam otišiel van.« (Ispitanik 4, 27 godina, završena srednja škola)

»Pa zbog nezadovoljstva poslom, plaćom, plus ugovor na određeno pa nemaš sigurnost za niš. Plus probal sam otvoriti svoj obrt, ali me iskreno ta sva birokracija obeshrabrila. Pa skupiš sve, to traje mjesecima, pa ti vele joj ovo smo vam zaboravili reći, još to, još ovo. Na kraju odustaneš, i evo.« (Ispitanik 2, 30 godina, završena srednja škola)

Dvoje je ispitanika kao potisni razlog navelo nezadovoljavajuće poslovne prilike u rodnom kraju, ističući da je njihovo iseljavanje zapravo bilo rezultat dvojbe između preseljenja u Zagreb ili inozemstvo:

»Završili smo fakultete, i dečko i ja, i nikako da nađemo poslove u struci. Nismo sad deset godina proveli na burzi rada, ali nekad ni nećeš čekati toliko dugo. Kad si mlad, završiš fakultet, onda ti je prva iduća stavka zaposliti se u struci i onda riješiti stambeno pitanje pa... stvoriti obitelj. To je neki idealni plan bil za nas, ali u Koprivnici smo sputani već dok smo tražili posao. Onda smo razmišljali da opet odemo u Zagreb di smo studirali ili van. A opet znali smo da nas u Zagrebu čekaju i veći troškovi, pogotovo kad bi došlo do toga da kupujemo stan i pala je odluka da idemo van.« (Ispitanica 8, 27 godina, završen diplomski studij)

Nastavno na čimbenike ekonomske naravi koje je većina ispitanika istaknula kao glavne potisne faktore iseljavanja iz Koprivnice, nekoliko je ispitanika istaknulo da iako su imali riješena »glavna životna pitanja«, poput stambenoga, svojim primanjima nisu uspjeli obitelji omogućiti »ništa više od osnovnoga«, stoga ih je to motiviralo na odlazak u inozemstvo. Potonji ispitanici navodili su odgovore poput:

»Jako me nervirala činjenica da nam je godišnji odmor, i to more od tjedan dana, bilo luksuz za koji smo morali godinu dana štediti. Doslovno smo preživljavali dolje, stalno čekali plaću, od plaće do plaće. Onda pukneš i odeš nekud di misliš da bude bolje. I to smo oboje radili u dobrostojećoj gradskoj firmi, ali plaće su jednostavno takve da si ti niš više od osnovnoga nemreš priuštiti.« (Ispitanik 10, 39 godina, završena srednja škola)

Jedna je ispitanica istaknula da je presudnu ulogu u njezinoj konačnoj odluci o odlasku iz Hrvatske imalo namještanje natječaja za posao na koji se prijavljivala, navodeći:

»Kad imate želju nakon fakulteta vratiti se u manju sredinu, rodni grad, i tu se zaposliti i živjeti pa radite par godina poslove za koje ste bespotrebno završavali fakultet, a svaki put kad se prijavite na radno mjesto za koje ste kvalificirani i zadovoljavate čak i više uvjeta nego onaj koji je primljen, da se razumijemo, primljen jer mu mama ili tata rade u toj firmi, jednostavno shvatite da je bolje raditi na radnom mjestu za koje ste prekvalificirani vani, jer dobijete veću plaću, nego doma. Baš je to razočaravajuće djelovalo na mene. Kad prođeš tak par put, više ni nemaš volju pokušavati.« (Ispitanica 3, 29 godina, završen diplomski studij)

Osim spomenutoga, istraživanje je još jednom potvrdilo da odluka o migraciji ne ovisi isključivo o objektivnim razlozima, poput socioekonomskoga statusa, nego o osobnoj percepciji migranta o vlastitom statusu (Massey i dr., 1993.). Spomenuto potvrđuju iskazi više ispitanika, a posebno bračnoga para iz Koprivnice, odnosno supruge koja je sudjelovala u istraživanju i istaknula da je u Hrvatskoj imala manju plaću od supruga. Međutim, odlazak u Njemačku inicirao je njezin suprug koji je imao znatno veću plaću od njezine upravo zbog nezadovoljstva svojim položajem, primanjima na radnome mjestu i željom za osobnim napretkom. Na kraju su se na suprugov poticaj iselili su u Njemačku gdje su u trenutku ispitivanja oboje bili zadovoljniji uvjetima života i rada nego u rodnom kraju.

PRIVLAČNI FAKTORI USELJAVANJA U SAVEZNU REPUBLIKU NJEMAČKU

Osim čimbenika koji djeluju u mjestu polazišta migranata i potiču potencijalne migrante na napuštanje toga mjesta, postoje čimbenici u odredištu koji migrante usmjeruju baš prema tom mjestu (Mesić, 2002.). Među privlačnim faktorima useljavanja ispitanih Koprivničanaca u Njemačku ističu se, sukladno potisnim faktorima iseljavanja iz Koprivnice, bolje ekonomske mogućnosti u Njemačkoj. Ispitanici su stoga pri navođenju privlačnih faktora useljavanja u Njemačku najčešće navodili odgovore poput:

»Pa definitivno veće plaće.« (Ispitanik 14, 32 godine, završena srednja škola)

»Mene veće plaće jer sam ionak doma radila posao nevezano uz završeni faks. Znala sam da tak budem i u Njemačkoj, nevezano za svoju struku, ali da barem tu ne budem radila za 4000 kuna, a na istom poslu.« (Ispitanica 15, 31 godina, završen preddiplomski studij)

»Bolja ponuda poslova. Koprivnica je relativno malo mjesto i većinu vremena se vrte jedni te isti poslovi na HZZ-u i nemreš očekivati sad ne znam kaj čak ni ako imaš faks, a kamoli mi koji nemamo. Pa kad tome nadodaš da su u Njemačkoj za skoro iste poslove puno veće plaće... A i bolji standard. Ma mislim da ni ne treba puno nabrajati razlike između Hrvatske i Njemačke, sve se već otprilike zna pa ni nije čudo da nas je toliko tu.« (Ispitanik 19, 42 godine, završena srednja škola)

Pojedini su ispitanici, osim većih plaća i boljih prilika za zaposlenje, kao privlačne faktore useljavanja u Njemačku navodili veće mogućnosti napredovanja i profesionalnoga razvoja dajući pritom odgovore poput:

»Imala sam jednu prijateljicu koja je otišla u Njemačku par godina prije mene i isto smo radile, u dućanu, ona u Njemačkoj, a ja tad tu u Koprivnici. I moram priznati da me dosta potaknula da dođem u Njemačku činjenica da sam ja u dućanu radila dosta duže nego ona i stalno na istom položaju, a ona je doslovno u manje od dvije godine u Njemačkoj, na istom poslu, došla do čak voditelja poslovnice. A uz ta napredovanja se vežu, naravno, svaki put veće plaće. (Ispitanica 11, 33 godine, završena srednja škola)

»Činjenica da su mi šanse za napredovanje kao nekome ko je završil faks puno veće u Njemačkoj. Nema baš logike da nas u zemlji di smo rođeni zakopaju na istom položaju i ne daju nam puno prilika, a u Njemačkoj postoje firme u kojima su na dosta visokim pozicijama stranci. Puno više cijene znanje i sposobnosti tu u Njemačkoj. Ne gledaju toliko ko si i čiji nego ono kaj pokazuješ i znaš.« (Ispitanica 7, 30 godina, završen diplomski studij)

Potisne faktore useljavanja vezane uz veće mogućnosti napredovanja i profesionalnoga razvoja u Njemačkoj češće su, sukladno i teorijskim postavkama i empirijskim dokazima Leeja (1966.), Lewisa (1982.), Kumara i Sidhu (2005.), Kostrzewe i dr. (2022.), Urbańskog (2022.) itd., navodili visokoobrazovani ispitanici. Od njih sedmero (četvero sa završenim preddiplomskim i troje sa završenim diplomskim studijem) veće mogućnosti napredovanja i profesionalnoga razvoja kao privlačne faktore useljavanja u Njemačku istaknulo je petero visokoobrazovanih ispitanika.

UTJECAJ INTERVENIRAJUĆIH PREPREKA, OLAKŠAVAJUĆIH MEHANIZAMA I DRUŠTVENIH MIGRANTSKIH MREŽA NA MIGRACIJE IZMEĐU KOPRIVNICE I SAVEZNE REPUBLIKE NJEMAČKE

Osim privlačnih i potisnih faktora, na migracijske tokove između dva mjesta utječu i intervenirajuće prepreke te osobni faktori migranata (Lee, 1966.). Rezultati istraživanja pritom su pokazali da se većina ispitanih iseljenika na odlazak iz Hrvatske pripremala dulje vrijeme. Odluku o odlasku u inozemstvo u kratkom su roku donijele samo dvije ispitanice čiji je odlazak u Njemačku vezan uz odlazak na rad u inozemstvo njihovih partnera. Svi su ostali ispitanici o potencijalnom odlasku razmišljali mnogo dulje, pojedini i nekoliko godina ili još tijekom srednjoškolskog, odnosno fakultetskog obrazovanja. Nekoliko ispitanika istaknulo je da su o odlasku u Njemačku razmišljali i prije ulaska Hrvatske u Europsku uniju, ali kako su znali da će Hrvatska uskoro ući u Europsku uniju i smatrali su da im pokušaj odlaska u Njemačku prije toga razdoblja neće biti uspješan, odlazak su odgodili. Ulazak Hrvatske u Europsku uniju i otvaranje njemačkoga tržišta rada za nekoliko ispitanika bili su iznimno važan, olakšavajući mehanizam odlaska iz Koprivnice u Njemačku. Nekoliko se ispitanika prilikom razmišljanja o potencijalnoj zemlji odredišta dvoumilo između Njemačke i Austrije, ali ukidanje ograničenja i otvaranje njemačkoga tržišta rada znatno prije nego austrijskoga potaknulo ih je na odlazak u Njemačku. Jedna je visokoobrazovana ispitanica istaknula da je prije napuštanja Koprivnice povremeno razmišljala i o odlasku u Irsku jer je u vrijeme njezina iseljavanja Irska postala jako popularna destinacija među hrvatskim iseljenicima. No pri odabiru zemlje odredišta prevagnuli su djelomično znatno manja udaljenost između Hrvatske i Njemačke, a najviše njezini prijatelji i rodbina koji su se također iselili u Njemačku.

Osim spomenute ispitanice, većina preostalih ispitanika također je istaknula da su društvene migrantske mreže djelovale kao snažan privlačan faktor njihova dolaska u Njemačku. Većina ispitanika istaknula je da su na njihovu odluku o odlasku iz Koprivnice u Njemačku u velikoj mjeri utjecali članovi uže ili šire obitelji, prijatelji i poznanici koji su se iselili u Njemačku i pomogli im pri selidbi u Njemačku, pronalasku posla i smještaja ili im umanjili troškove migriranja pružajući im smještaj u prvim mjesecima dolaska u Njemačku. Ispitanici su navodili odgovore poput:

»Dosta bitna stavka pri donošenju konačne odluke o odlasku bilo je prijateljičino: »Računaj da smo cimerice dok se ne snađeš«. To mi je puno značilo jer kad sam tražila stan da odem, najmodavci su uglavnom tražili par najamnina unaprijed, a ja si to nisam mogla priuštiti jer sam doma radila za minimalac i nisam mogla toliko uštediti. Ona mi je na taj način uštedila vrijeme i novce, doslovno sam se spakirala i otišla tamo i onda tražila zaposlenje i dosta ga brzo našla. S tim da mi je ta prijateljica i oko zaposlenja pomogla, preporučila me.« (Ispitanica 16, 29 godina, završen preddiplomski studij)

»Pa da, važnu ulogu je to imalo u mojem slučaju. Prijatelj je bil gore i svaki put kad bi se vidli, nagovaral me da dođem i ja, kao daj dođi, možeš u firmu u kojoj i ja radim, traže radnike, i eto tu sam prevagnul. On mi je pomogel oko tog prvog posla, da nije, možda se još ne bi odvažil otići.« (Ispitanik 4, 27 godina, završena srednja škola)

»Definitivno nam je pomoć jako dobrih prijatelja bila presudna za odlazak u Njemačku. Naravno da smo mi s puno toga bili nezadovoljni kad je u pitanju život u Hrvatskoj, Koprivnici, ali iseljavanje je veliki korak. Bliski prijatelji su u Njemačkoj držali... mislim, i dalje drže, ali držali su i tad firmu i suprug se na njihov poziv kod njih zaposlio. Čak su nam dali i smještaj prvih par mjeseci dok nismo našli stan u kojem smo danas. Jako su nam bili olakšavajući i... pa mogu reći i poticajni faktor da dođemo tu di smo sad.« (Ispitanica 21, 36 godina, završena srednja škola)

Utjecaj društvenih migrantskih mreža na migracije iz Koprivnice u Njemačku istaknula je većina ispitanika, čime su još jednom potvrdili da društvene migrantske mreže smanjenjem troškova i rizika seljenja povećavaju vjerojatnost međunarodnih migracija. Društvene migrantske mreže stoga se i u slučaju ispitanih Koprivničanaca mogu smatrati oblikom društvenoga kapitala na koji se migranti oslanjaju prilikom inozemnoga zaposlenja (Massey i dr., 1993.). Osim toga, nekoliko je ispitanika istaknulo da je snažan utjecaj na njihovo iseljavanje imala »obiteljska tradicija iseljavanja u Njemačku«, navodeći kako pojedini članovi njihove uže ili šire obitelji već desetljećima žive i rade u Njemačkoj, posebice bake i djedovi koji su se u Koprivnicu vratili tek nakon umirovljenja. Povratne informacije o njihovim

iskustvima iseljavanja, a osobito postignućima i napredovanju u Njemačkoj, kao i njihove mirovine koje su ostvarili radom u toj zemlji dodatno su ih potaknuli na razmišljanje, a u konačnici i na odlazak u Njemačku. Osim povratnih informacija o odredištu njihovih članova obitelji, važnu ulogu u donošenju odluke o odlasku iz Koprivnice u Njemačku imale su povratne informacije o pozitivnim iskustvima iseljavanja njihovih prijatelja, poznanika i sugrađana.

ZAKLJUČAK

Negativni pokazatelji kretanja ukupnoga broja te sastavnica prirodnoga i prostornoga kretanja stanovništva Koprivnice u posljednjem međupopisnom razdoblju potvrđuju nužnost razmatranja obujma i motiva iseljavanja stanovništva Koprivnice, posebice migracijskih kretanja u Njemačku koji su u odnosu na druge migracijske pravce iseljavanja iz Hrvatske u recentnom emigracijskom valu izrazito dominantniji. Kvantitativnom analizom podataka Državnoga zavoda za statistiku Republike Hrvatske utvrđeno je da se od ulaska Hrvatske u Europsku uniju do 2021. godine iz Koprivnice u Njemačku iselilo 1026 osoba. Istodobno se iz Koprivničko-križevačke županije u Njemačku iselilo 3532 osoba, a s područja cijele Hrvatske njih 137.699 (DZS, 2022. c, 2023.).

Prema rezultatima istraživanja, najučestaliji potisni faktori iseljavanja ispitanika iz Koprivnice ekonomske su naravi i odnose se na neizvjesnu budućnost ispitanih iseljenika ili njihovih obitelji u pogledu rješavanja stambenoga pitanja, otplate dugoročnih kredita i podmirenja troškova školovanja djece. Osim toga, ispitani su iseljenici kao potisne faktore iseljavanja iz Koprivnice navodili i nezadovoljstvo radnim statusom, uvjetima rada i plaćom te nezadovoljavajuće radno okruženje u rodnom kraju, odnosno domovini. Manji broj ispitanika kao potisne razloge iseljavanja iz Koprivnice istaknuo je nezadovoljavajuće poslovne prilike u rodnom kraju, ističući da je njihovo iseljavanje zapravo bilo rezultat dvojbe između preseljenja u Zagreb, u kojem su vidjeli veće poslovne mogućnosti, ali i veće troškove života, ili inozemstvo. Ispitanici koji su u Koprivnici imali riješeno stambeno pitanje nerijetko su isticali da je njih na iseljavanje potaknula činjenica kako s primanjima koje su ostvarivali u rodnom gradu svojoj obitelji nisu mogli priuštiti ništa više od osnovnoga, a svaki godišnji odmor izvan rodnooga grada predstavljao im je luksuz koji su svojoj obitelji jedva priuštili.

Među privlačnim faktorima useljavanja u Njemačku ispitanici su najčešće isticali bolje ekonomske mogućnosti, odnosno veće plaće, bolje prilike za zaposlenje te veće mogućnosti napredovanja i profesionalnoga razvoja. Osim toga, većina ispitanika istaknula je da su kao snažan privlačan faktor njihova dolaska u Njemačku djelovale društvene migrantske mreže, odnosno članovi uže ili šire obitelji, prijatelji i poznanici koji su se u Njemačku iselili prije njih i pružili im pomoć pri selidbi, pronalasku posla i smještaja ili im umanjili troškove migriranja omogućivši im smještaja u prvim mjesecima dolaska u Njemačku. Nekoliko je ispitanika istaknulo da je snažan utjecaj na njihovo iseljavanje imala »obiteljska tradicija iseljavanja u Njemačku«, navodeći kako pojedini članovi njihove uže ili šire obitelji već desetljećima žive i rade u Njemačkoj, posebice bake i djedovi koji su se u Koprivnicu vratili tek nakon umirovljenja. Povratne informacije o njihovim iskustvima iseljavanja, osobito o postignućima i napredovanju u Njemačkoj dodatno su ih potaknule na razmišljanje, a u konačnici i odlazak u Njemačku.

Rezultati istraživanja pokazali su da su na iseljavanje ispitanih Koprivničanaca u većoj mjeri utjecali potisni faktori iseljavanja iz Koprivnice, nego privlačni faktori useljavanja u Njemačku. Potvrđuje to i činjenica da su pojedini ispitanici pri razmišljanju o odlasku iz Koprivnice u inozemstvo kao odredišne zemlje, osim Njemačke, razmatrali i Austriju te Irsku. Na odabir upravo Njemačke kao odredišne zemlje ispitanika najviše su utjecale društvene migrantske mreže, odnosno iskustva iseljavanja u Njemačku članova njihovih obitelji, prijatelja i poznanika, kao i pomoć koju su im oni pružali pri promjeni mjesta prebivališta. Važna je bila i relativna blizina Njemačke i Hrvatske (u odnosu na Irsku) te ukidanje ograničenja pristupa hrvatskim radnicima njemačkom tržištu rada. Naposljetku, rezultati istraživanja pokazali su da je potreban aktivniji pristup lokalnih vlasti u okviru potpora mladima i obiteljima u Koprivnici, posebice kada je riječ o stambenoj politici, odnosno rješavanju stambenoga pitanja koje su ispitanici nerijetko navodili kao potisni faktor iseljavanja iz Koprivnice.

LITERATURA I IZVORI

1. Akrap, A. (2014.). Promjene broja i prostornog razmještaja stanovništva Hrvatske i županija, u: Puljiz, V., Tica, J. i Vidović, D. (ur.). *Migracije i razvoj Hrvatske: Podloga za hrvatsku migracijsku strategiju*. Zagreb: Hrvatska gospodarska komora, 25 - 71.
2. Akrap, A., Strmota, M. i Ivanda, K. (2017.). Iseljavanje iz Hrvatske od početka 21. stoljeća: uzroci i posljedice, u: *Hrvatska izvan domovine II*. M. Sopta i dr. (ur.). Zagreb: Centar za istraživanje hrvatskoga iseljeničtva - Centar za kulturu i informiranje Maksimir, 543 - 551.
3. Balijska, M. (2020.). Razmjeri recentnog egzodusa iz Hrvatske – analiza podataka službenih statistika RH i zemalja useljavanja hrvatskog stanovništva. *Podravina*, 19 (37), 5 - 25
4. Balijska, Monika (2022.). Intensity of Modern Emigration from Republic of Croatia During the COVID-19 Pandemic. U: *Zbornik radova s prve međunarodne znanstveno-stručne konferencije »Gastarbajterska iseljenička poema - od stvarnosti do romantizma«*, Krašić, Wolfy; Komušanac, Monika; Jurić, T. (ur.). Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatsko katoličko sveučilište, 225 - 242.
5. Castles, S. i Miller, M. (1998.). *The Age of Migration*. New York: The Guilford Press.
6. Državni zavod za statistiku (DZS, 2002.), Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857. – 2001., Gradovi i općine, <https://dzs.gov.hr/> (7. 12. 2022.)
7. Državni zavod za statistiku (DZS, 2012.), Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., <https://web.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/censustabshtm.htm> (7. 12. 2022.)
8. Državni zavod za statistiku (DZS, 2022.), Gradovi i općine u statistici – doseljeno i odseljeno stanovništvo, <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/> (19. 12. 2022.)
9. Državni zavod za statistiku (DZS, 2022. a), Gradovi i općine u statistici – procjena i prirodno kretanje, <https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/> (19. 12. 2022.)
10. Državni zavod za statistiku (DZS, 2022. b), Popis 2021. – stanovništvo po gradovima i općinama, <https://dzs.gov.hr/vijesti/objavljeni-konacni-rezultati-popisa-2021/1270> (20. 11. 2022.)
11. Državni zavod za statistiku (DZS, 2022. c), Statistika u nizu, Doseljeno i odseljeno stanovništvo u/iz Republike Hrvatske prema zemlji podrijetla/odredišta, <https://podaci.dzs.hr/hr/statistika-u-nizu/> (10. 1. 2023.)
12. Državni zavod za statistiku (DZS, 2023.), Migracije stanovništva – Koprivničko-križevačka županija i Grad Koprivnica (podaci dostavljeni na zahtjev).
13. Feletar, D. i Feletar, P. (2016.). Stanovništvo kao faktor razvoja Podravine: ljudski resursi Podravine u posttranzicijskoj etapi intenzivne depopulacije. *Podravina*, 15 (30), 9 - 100.
14. Feletar, D. i Feletar, P. (2018.). *Procesi dramatične depopulacije gornje hrvatske Podravine*, Meridijani, Zagreb.
15. Feletar, P. (2012.). Demografske promjene u Koprivničko-križevačkoj županiji od 1857. do 2011. godine. *Podravina*, 11 (21), 129 - 167.
16. Jurić, T. (2017.). Suvremeno iseljavanje Hrvata u Njemačku: karakteristike i motivi. *Migracijske i etničke teme*, 33 (3), 337 - 371.
17. Kostrzewa, D. i dr. (2022.). Factors Affecting Migration Intentions of Polish Physiotherapists and Students of Physiotherapy - A Cross-Sectional Study. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19 (21), 1 - 13.
18. Kumar, N., & Sidhu, A. S. (2005.). Pull and Push Factors in Labour Migration: A Study of Brick-Kiln Workers in Punjab. *Indian Journal of Industrial Relations*, 41(2), 221 – 232.
19. Lee, E. S. (1966.). A Theory of Migration, *Demography*, 3 (1): 45 – 57.
20. Lewis, G. J. (1982.). *Human Migration*. New York: St. Martin's Press Inc.
21. Massey, D. i dr. (1993.). »Theories of International Migration: A Review and Appraisal«, *Population and Development Review*, 19(3), 431 - 466.
22. Mesić, M. (2002.). *Međunarodne migracije. Tokovi i teorije*. Zagreb: Zavod za sociologiju. Filozofski fakultet u Zagrebu.
23. Mirošević, F. (1988.). Iseljavanje iz Dalmacije u razdoblju od 1921. do 1929., *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, 21 (1): 107 – 119.
24. Nejašmić, I. (1995.). *Hrvatski građani na radu u inozemstvu i članovi obitelji koji s njima borave: usporedna analiza statističkih podataka 1971., 1981. i 1991. godine*. Zagreb: Institut za migracije i narodnosti.
25. Nejašmić, I. (2014.). Iseljavanje iz Hrvatske od 1900. do 2001.: demografske posljedice stoljetnog procesa. *Migracijske i etničke teme*, 30 (3), 405 - 435.
26. Pokos, N. (1999.). Procjena broja iseljenih stanovnika Republike Hrvatske od popisa stanovništva 1991. do 30.

- lipnja 1998. godine. *Društvena istraživanja*, 8(5-6(43-44)), 725 - 734.
27. Središnji državni ured za Hrvate izvan Republike Hrvatske, <https://hrvatiizvanrh.gov.hr/hrvati-izvan-rh/hrvatsko-iseljenistvo/hrvatsko-iseljenistvo-u-njemackoj/766> (21. 12. 2022.)
  28. Statistisches Bundesamt (2001.), Statistisches Jahrbuch Band 1991 bis 2009, Statistisches Jahrbuch 2001, https://www.destatis.de/DE/Themen/Querschnitt/Jahrbuch/_inhalt.html (4. 1. 2023.)
  29. Statistisches Bundesamt (2022.), Ausländische Bevölkerung, https://www.destatis.de/DE/Themen/Gesellschaft-Umwelt/Bevoelkerung/Migration-Integration/_inhalt.html#_rfydk8y6i (4. 1. 2023.)
  30. Urbański, M. (2022.). Comparing Push and Pull Factors Affecting Migration. *Economies*, 10 (21), 1 - 15.
  31. Župarić-Ilić, D. (2016.). *Iseljavanje iz Republike Hrvatske nakon ulaska u Europsku uniju*. Zagreb: Friedrich Ebert Stiftung.

SUMMARY

The paper presents the results of research into contemporary migration processes between Koprivnica and Germany. The research aims to determine the volume and motives of emigration from Koprivnica to Germany after Croatia enters into the European Union. When analyzing the volume of emigration from Koprivnica to Germany, data from the State Statistical Office were used, while the motives for emigration were determined using a qualitative approach, i.e. semi-structured interviews with twenty-two Koprivnica residents who emigrated to Germany after Croatia entered into the European Union. The results of the research showed that since Croatia entered into the European Union, more precisely from 2013 to 2021, 1,026 people have emigrated from Koprivnica to Germany. The majority of respondents cited economic factors as the primary motivations for emigrating from Koprivnica, i.e. the inability to solve the housing issue, repay long-term loans and cover the costs of children's education, but also dissatisfaction with work status, working conditions and salary, and an unsatisfactory working environment in their native region. Among the attractive factors of immigrating to Germany, respondents most often pointed out better economic opportunities, i.e. higher wages, better employment opportunities and greater opportunities for advancement and professional development in Germany, and social migrant networks also had a strong influence on respondents' emigration to Germany. In addition, the results of the research indicated the need for a more active approach of local authorities in the framework of support for young people and families in Koprivnica, especially when it comes to housing policy, i.e. solving the housing issue, which respondents often cited as a push factor for emigration from Koprivnica.